

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 27. junija 1883.

Obseg: Naše mlekarstvo v deželni razstavi. — Kako moremo govejo živino vrančnega prisada večidel sami obvarovati. — Kako je uničevati jelčnega zavijača, kateri se je spet letos prikazal na Notranjskem. — V spomin dr. Jan. vitezja Bleiweisa-Trsteniškega. (Konec.) — Spomini na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881. (Dalje.) — Tisza-Eszlarski umor. — Obravnave iz deželnih zborov. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.**Naše mlekarstvo v deželni razstavi.**

V zadnjih „Novicah“ omenili smo, da pridejo v razstavo, katero priredi c. kr. kmetijska družba pri predstoječi 600letnici v Ljubljani, tudi vsakovrstni kmetijski izdelki, surovo maslo, sir, klobase, vino, žganje itd.

Med kmetijskim orodjem in stroji pa bodo, kakor izvemo, tudi vsakovrstne mlekarske priprave, pinje za večja in manja gospodarstva in sploh vse, kar se potrebuje pri mlekarstvu.

Ker bo od dne 11. do 14. julija v razstavi tudi mnogo mlečnih krav, je naravno, da se vsi krogi, ki se zanimajo za živinorejo sploh in za mlekarstvo posebej, poprimejo dane jim prilike, vsem obiskovalcem razstave dejansko pokazati, kako naj se osnujejo mlekarske zadruge in kako naj delajo, kako izdelke prodajajo. — Danes uže moremo reči, da je vse to zagotovljeno. Več razstavljavcev je uže zagotovilo, in tudi drugi bodo gotovo zadovoljni, da vsi gospodarji v razstavo poslanih mlečnih krav za čas razstave stopijo v zadrugo s tem, da zadrugi oddajajo vse sproti namolzeno mleko; to se bo vpisavalo vsakemu gospodarju posebej, se bo deloma, ako bo kazalo, prodajalo frišno, večidel pa skupaj izdelavalo deloma iz sladkega mleka, deloma iz smetane surovo maslo, to se bode sproti prodajalo, deloma tudi zavijalo v nalašč za to pripravljen pergamentast papir, in tako zavito odposlalo na daljne kraje.

Vsak gospodar se bo sam lahko prepričal in videl, kako ravnati z mlekom, kako ga hladiti, katere vrste latvice so najbolj pripravne, katera posoda je za spravljanje smetane, koliko gorkote sme imeti smetana ali mleko, da se lepo in hitro umede, kako pomagati, da se rajši umede, kako ravnati s surovim maslom, ko je umedeno, kako pregnjetati in ker se gre za trpežno surovo maslo, kako soliti ga. Na kratko — pri tej priliki videl bo lahko vsak gospodar in se tudi naučil vsega zdaj znanega napredka v mlekarstvu. To bode, ako se gospodarji resno in v obilnem številu vdeležé razkazovanj v razstavi, šola — zeló koristna šola za vso deželo, po kateri in pa s pomočjo avstrijske trgovinske mlekarske zadruge bo mogoče, v primerno kratkem času vrednost naših mlekarskih izdelkov silno povzdigniti, v

deželo dobiti denarja za izdelke morebiti še enkrat toliko in več; s tem povzdigniti našo živinorejo in blagostanje kmetijstva vse dežele, pa tudi vsega slovenskega ljudstva.

Kmetovalci, ne zamudite toraj zanimive razstave!

Kako moremo govejo živino vrančnega prisada večidel sami obvarovati.

Znanstveno ali kemično je znano, da naš navadni zrak obstoji iz dveh glavnih plinov ali gazov, namreč iz kiselca in dušca, in ako sta ta dva v pravi zmesi, pravimo, da je zrak zdrav; ravno tako tudi voda obstoji iz dveh glavnih plinov, namreč iz vodenca in kiselca, in ravno zrak in voda sta pa ljudem in živalim dve neobhodno potrebni reči za pravo življenje, in ako je eden od teh dveh pokvarjen, se uže potem izcimijo razne bolezni, kakor je vsakemu častitih bralcev „Novic“ uže kolikor toliko znano.

Kislec je plin, ki je neobhodno potreben za dihanje živali, kakor tudi za gorenje. Kjer ni kiselca, tam ne gori nobena reč in tudi v takem prostoru mora vsaka žival précej poginiti.

Ker smo prepričani, da je ta plin za živalsko dihanje, da, za celo življenje neobhodno potreben, moramo se tudi truditi, da ga ima živina vedno zadosti in zdravega.

Dobro mi je še iz mladih let znano, ko sem bil še na domu, da so posebno stari ljudje ob zimskem času tožili, da jih glava boli in da ne morejo lahko dihati in so tako vso zimo več ali manj bolehal. To je pa prihajalo vse od tod, ker so sobe ob zimskem času vedno zaprte in zraven še močno kurjene in tako se zdravi kislec naglo porabi, dušca in ogljenčeve kisline se je pa preveč nabralo, to je, zrak ni bil več v pravi zmesi.

Še bolje se prepričamo, ako stavimo v kako malo nizko sobo dosti ljudi, posebno ako še nima ventilacije, da bodo v kratkem času povžili ves zdrav kislec, a dušec in ogljenčeva kislina se bosta nabrala v taki množini, da počenja ljudem sape zmanjkovati in sopenje postaja vedno težavnejše, in, ako bi se to čestokrat ponavljalo, bi se izcimile razne bolezni. Ravno tako je v hlevih, kjer imajo veliko živine, posebno ako so še

hlevi jako nizki, in da živina nima dovoljno prostora, je dihanje težavno in zelo nezdravo.

Še poprej se pa pokvari zrak, ako se v tacih prostorih, kjer ljudje prebivajo, kuri, ker tudi ogenj rabi kislec in se tako še poprej povzije.

Sploh se ravnajmo po pravilu: Kjer ogenj ali sveča več dobro ne gori, tam je za ljudi in živali jako nezdravo.

Ako hočemo tedaj imeti zdrave ljudi in živali, moramo zrak pogostoma menjati, to je, okna in vrata odpirati, da nezdravi zrak vetrovi odnesó in da na njegovo mesto zopet pride frišen in nepokvarjen zrak, in bomo gotovi, da bodo ljudje in živali zdravi.

Mnogokrat se je uže dogodilo, da so ljudje od teh slabih plinov umrli ali vsaj bolehní postali, kar bi ne bilo, ako bi bil zrak zdrav. Pri slabem zraku se nam tudi nobena žival nikdar dobro redila ne bo, ako jo še s tako dobro pičo hranimo, kar je tudi gotovo vsakemu naprednemu gospodarju dobro znano.

Zrak se pa še posebno stanjša pri veliki gorkoti, tedaj posebno v poletnem času meseca julija in avgusta, in ravno ta čas se pa tako nevarna živinska bolezen, ki jo navadno imenujemo „vrančni prisad“ (Milzbrand, Anthrax), najrajše prikaže in mnogokrat ubogim kmetom vniči cele čede.

Kakor smo poprej omenili, da se pri hudi vročini zrak stanjša, živina ne dobi dovoljno množino kiselca ter kri, namestu da bi postajala rudeča, ker sama taka je zdrava, postaja črna in gosta kakor gnojnica; naj jej zdaj še primanjkuje zdrave frišne vode, katera tudi največ iz kiselca obstoji, kar se posebno pogostoma dogaja v kamnitih krajih, kakor je na priliko naš Kras, tužna Istra in Dalmacija itd. ravno v teh krajih, kakor nam je znano, se vrančni prisad največkrat prikazuje. Ako tedaj obeh glavnih, za zdravo življenje neobhodno potrebnih reči, namreč zdravega zraka in vode primanjkuje, se ne smemo čuditi, da kri naglo postane črna in da žival vsled tega tudi zelo naglo pogine. Če tedaj hočemo svoj največi zaklad, to je, živino zdravo obdržati, glejmo, da v zdravem hlevu počiva in da ima vedno dovolj in zdrave vode. Fr. Žepič.

Národno-gospodarske stvari.

Kako je uničevati jelčnega zavijača, kateri se je spet letos prikazal na Notranjskem.

Spisal e. k. deželni gozdni nadzornik V. Goll.

Jelčni zavijač, kateri je zadnji dve leti pustošil jelove gozde po Notranjskem, prikazal se je žal! ondukaj tudi letos in videti ga je v očitno veliki množini po gozdih graščine haasberške in po gozdih občine planinske, cerkniške, gorenjelogaške, dolnelogaške in postojinske. Po razglasu e. k. deželne vlade s 17. aprila t. l. št. 6034 uničuje se zadnjih 14 dni — t. j. od začetka objedne dobe — s prekajanjem tistih gozdnih delov, katerih se je lotil. Prekajanje se godi tako, da se na različnih, kolikor je moči na enakomerno razdeljenih mestih ob deževnih dnevih zažgó zloženi kupi zelene hoste in preperete štorovine i. dr. Vsled tega narejeni dim se po gozdu razširi in poleže ter duh po smodu pristudi gosencicam živež.

Posebno veliko delavnost v tem oziru kaže gozdarsko osobje kneza Hugona Windischgrätza pod vodstvom graščinskega direktorja gospoda Franca Reissmüllerja in nadlogarja gospoda Antona Hanuša, kateri politična oblastva in državne gozdne organe podpirajo v tem, da

koristno podučujejo gozdne posestnike, kje se dobiva ta kvarljivec; da jih dalje podučujejo, kako škoduje gozdom, kako ga je primerno uničevati, in kako je tedaj, kedar se gozd prekája, previdno paziti na požarno nevarnost.

Gotovo je do zdaj, da se je jelčni zavijač prikazal na 28.770 hektarih (50.000 oralih), in da se je lotil vseh jelk brez razločka starosti, bodi si, da rasto same, ali pomešane z drugim lesom in po vseh stajaliških razmerah.

Ker je pred nekaterimi dnevi nastopilo suho in vetrovno vreme, niso se mogli vsi tisti gozdni deli, katerih se je lotil jelčni zavijač, in tudi ne tako razsežno kakor v začetku prekajati. A to prekajanje se bode spet pričelo takoj, kedar se vreme tako premeni, da se ne bode bati nobene požarne nevarnosti.

V gozdarstvu nezvedenim ljudem se še posebej omenja, da je objedanje jelčnega zavijača lahko spoznati po tem, da vršično popje in objedene igle izgubé svojo svežo rumeno-zeleno barvo in da postanejo v začetku blede, potem rudeče in naposled rujave, in da škoda, ki nastane iz tega, obstoji v tem, da se zmanjšuje rast jelovih dreves v obsegu in na višino, in vsled tega tudi vrednost jelovih debel kot porabnega lesa. Nujna dolžnost je zatorej političnim oblastvom, gozdnim posestnikom in vsem v to pristojnim organom, da se na vso moč upró temu kvarljivcu, ki preti gozdom po Notranjskem.

Slovstvene stvari.

V spomin

dr. Jan. viteza Bleiweisa-Trsteniškega.

Spisal Jos. Cimperman.

(Konec.)

XI.

Dragi gospod Cimperman!

Vaš slavnostni govor *) je v velikem delu prav dobro osnovan.

Vse gre prav „wie aus einem Guss“ v Vašem govoru, al ko na drugi poli dospete na „Notranji nemir“ in daljne politične dogodbe... je opisa njih preveč in premalo, kajti po oktoberski diplomi je prišla Schmerlingova ustava, potem leta 1867. dualizem sedanji z liberalno éro itd. Vse to opisavati ne more biti predmet naši „besedi“, al tudi odlomki iz vseh dôb ne. Zato je prav, da se zraven osobnih dogodeb „im Fluge“ omenijo tudi politične nezgode „mit kurzen Pinselstrichen“, pri katerih v milih in nemilih časih se zmerom leskeče cesarjevo gêslo: „Viribus unitis“ (kar je uže Koseski pel), in pa: „mir mojim narodom“. To dvojno gêslo naj bi se poudarilo v vsem vladanji cesarjevem — izpusite pa vse podrobnosti o povzdigi kmetijstva, obrtnijstva etc., ker za temi stojijo tiste „lacrimae“ čedalje večjih davkov, deficitov itd., katerih cesar nikakor ni kriv, ampak „liberalci“, ki žali bog uže 18 let „veljajo“ za zastopnike ljudstev, in pa njihovi ministri.

Zato „über alles dieses mit einigen kräftigen Pinselstrichen hinweg“, v katerih je, kakor gori rečeno, razvidno cesarjevo gêslo.

*) Sl. čitalnica ljubljanska mi je bila naročila sestaviti slavnostni govor za petindvajsetletnico cesarjeve poroke; govorila je gospá Franja Ravnikarjeva.